

บทคัดย่อ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ เป็นองค์ความรู้จากการสั่งสมประสบการณ์ เน้นสมดุลสุขภาพ และให้คุณค่าต่อสุขภาพองค์รวม การศึกษานำร่องครั้งนี้ประยุกต์การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนมาในการดูแลสุขภาพเด็กและวัยรุ่น ทั้งในประเด็นการสร้างเสริมสุขภาพ การปกป้องและการบำบัดเยียวยา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ประชาชนชาวบ้าน หมอพื้นบ้าน และผู้ดูแลเด็กและวัยรุ่น ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ อำเภอหางดง อำเภอแมริม และอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ทำการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แนวคำถามปลายเปิดสำหรับการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เจาะลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ความถูกต้องของข้อค้นพบกระทำโดยผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทบทวนตรวจสอบ

ผลการศึกษาพบว่า การดูแลเด็กของชาวล้านนาบูรณาการเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ความเชื่อนับถือผี (เทวดา) และพิธีกรรมต่างๆ ถูกนำมาผสมผสานในการดูแลเพื่อสุขภาพของเด็ก ชาวล้านนาพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมทั้งด้านกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ภายใต้การอบรมกล่อมเกลาร่วมกันของสถาบันครอบครัว และสถาบันศาสนา คือ 'วัด' เพื่อให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณภาพ โดยใช้หลัก 'ความพร้อม' ของเด็ก ค่อยเป็นค่อยไปในการเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีพ การดูแลเพื่อสร้างเสริมสุขภาพเด็กประกอบด้วย การดูแลด้านสังคม- จริยธรรม ด้านจิตวิญญาณ ด้านกาย ด้านสติปัญญาและพัฒนาการ หลักสำคัญการดูแลแต่ละด้านเป็นดังนี้

ด้านสังคม- จริยธรรม: สอนเป็นคนดี ฝึกปรืออาชีพ เน้นให้เด็กได้เรียนรู้ด้านมารยาททางสังคม และเรียนรู้วิชาชีพ **ด้านจิตวิญญาณ:** สร้างความเชื่อมั่น กล่อมเกลาจิตใจ เพื่อสร้างเด็กให้มีจิตใจดีงาม เอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น **ด้านกาย:** อาหารการกินเพื่อเด็กเติบโตใหญ่ เพื่อเสริมสร้างการเจริญเติบโตทางกายของเด็กด้วยคุณค่าอาหารตามความเชื่อของชาวล้านนา **ด้านสติปัญญา:** เป็นการสร้างเสริมสติปัญญา: เฝียวแหลม มั่นใจ ชาวล้านนาใช้หลักจิตวิทยาในการสร้างความมั่นใจในเด็กด้วย พิธีฮ้อ กินฮ้อ ช่วยความจำ ให้พลังปัญญา ความเฉลียวฉลาด ส่วนด้านพัฒนาการ จะเน้นการสร้างเสริมพัฒนาการ: ฝึกตามวัย เสริมตามธรรมชาติ ทั้งพัฒนาการด้านสายตา การฝึกหัดเดิน 'ฮัดฮ้อย' เพื่อเสริมความแกร่งของกล้ามเนื้อด้วยอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ร่วมกับส่งเสริมให้เด็กเล่นเป็นกลุ่มเพื่อสร้างความสามัคคี ส่วนการดูแลเด็กเพื่อการปกป้องสุขภาพ ชาวล้านนา จะเน้นพิธีกรรมในวัยเด็ก อาทิเช่น พิธีขยละอ่อน 'ลูกผีหรือลูกคน' การทาหมื่นหม้อ เพื่อให้ผีปู้ยาคู่ครอง การผูกข้อมือ เพื่อเสริมสร้างขวัญกำลังใจ ที่สำคัญคือ การปกป้องพฤติกรรมทางเพศ ที่นำเอาความเชื่อเรื่องผีมาเป็นเครื่องมือป้องกันทางสังคม เน้นการรักษาวลสงวนตัวอย่างเคร่งครัด ส่วนการบำบัดเยียวยาเมื่อเด็กเจ็บป่วย ชาวล้านนาจะใช้สมุนไพรบำบัด อาหารบำบัด ร่วมกับพิธีกรรมบำบัด นับเป็นการดูแลทั้งกายและใจตามแนวคิดสุขภาพองค์รวม

ผลการศึกษาสะท้อนการดูแลเด็กของชาวล้านนาเน้นการพัฒนาเด็กให้มี 'คุณภาพ' ทุกมิติของสุขภาพ สอดแทรกในวิถีชีวิตจนเป็นประเพณีนิสัยครอบคลุมทั้งการสร้างเสริม การปกป้อง และการบำบัดเยียวยาตามภาวะสุขภาพ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพในทิวสุขภาพจึงมีความสำคัญต่อการวางแผนในการดูแลเด็ก ที่มีคุณภาพและเหมาะสมเชิงวัฒนธรรม การศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้งในแต่ละประเด็นของการดูแลสุขภาพเด็กและวัยรุ่นจึงจำเป็น เพื่อถอดรหัสความรู้ภูมิปัญญา ก่อเกิดบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและสากลได้ 'ความรู้ร่วมสมัย' ในการดูแลสุขภาพเด็กเหมาะสมกับบริบทสังคมวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์

Abstract

Lanna local wisdom related to health is knowledge through accumulated experiences focusing on health stability and placing value on holistic health. This pilot study was adopted the qualitative approach to explore *Lanna* local wisdom in caring for children and adolescents in terms of health promotion, health protection, and remedies. Key informants were tradition scholar, traditional healer, and caregivers of children and adolescents, residing in Muang Chiang Mai district, Hang Dong district, Mae Rim district, and Doi Saket district, Chiang Mai Province. Data were obtained through focus group discussions and in-depth interviews, using open-ended questions. Data analysis was undertaken by content analysis. Checking the research findings through member checks was also carried out for creditability.

The main results of the study illustrated that child care of *Lanna* people was an integral part of their daily life. The spirit beliefs and all kinds of rituals were incorporated to child care for their well-being. *Lanna* people advanced their children's readiness in physical, mental, social and spiritual aspects through socialization of family institute along with religion institute, 'temple'. These socialization aimed to enhance their children's quality growth, adopting the 'readiness' concept and gradually building up children's knowledge and essential skills for their living. Caring for child health promotion comprised caring for social-ethics, spiritual, physical, intelligent, and development. The main ideology of each aspect of child care was as follows.

The social-ethics: *taught to be good, train occupation*, was addressed on socializing children and adolescents to be well-mannered, and well trained occupation. Care for spiritual: *building confidence, socializing mind*, established children to be kindness and generosity. Physical care, *food nurture child growth*, was focused on nourished foods to promote physical child growth, based on *Lanna* traditional beliefs. Care for intellect was the intellectual promotion: *smart and confidence*. *Lanna* people utilized psychological principle to promote their children's confidence through *Pi Ti Aor, and Kin Aor* as it progressed good memory, intellectual power, and cleverness. Care for development: *training along child's age, based on nature*, was emphasized on visual development, and walking training with '*Edd Aoi*' to build muscle strength by available local resources. Also promoting group play for building teamwork among children was encouraged. With regard to child health protection, *Lanna* people focused more on specific rituals for children such as *Pi Ti Khay La Onn (selling a baby) 'human child or spirit child', Min*

Mor painting for gaining protection from their ancestor spirit, and wrist tightening with holy thread for building *Kwan* (willpower). Importantly, it was protective-sexual behavior which brought the belief of spirit as social protection focusing on strictly sexual abstinence and conservation. *Lanna* people adopted herbal remedies, therapeutic foods along with therapeutic rites while children got sick. These remedies were caring for both physical and mind as the concept of holistic health.

The study results reflect that child care of *Lanna* people focused on the 'quality' of child development in all health aspects, which had integrated into daily living as habitual rites. Such care comprises health promotion, health protection, and remedies consistent with child health status. Thorough understanding of local wisdom related to health among health professional is then crucial. This will contribute to effective and cultural appropriate plan for child care. In-depth study in all aspects of caring for children and adolescent health thus is essential. It is anticipated to decode wisdom knowledge, thereby integrating local and universal wisdom and gaining 'contemporary knowledge' to child care suitable to social and cultural context in the globalization era.